

Рыгор Раманавіч Шырма

(1892—1978)

Да 120-годдзя з дня нараджэння

Культурную прастору нашай краіны немагчыма ўявіць без постаці Рыгора Раманавіча Шырмы — патрыярха беларускай песні, музыканта-мастака.

Нарадзіўся Р. Р. Шырма 20 студзеня 1892 года ў в. Шакуны непадалёку ад Пружан. Беднае дзяцінства праходзіла ў працы і сялянскіх клопатах. У 1905 годзе дванаццацігадовым хлопчыкам ён паступіў у Пружанскае гарадское вучылішча, потым была вучоба на Свянцянскіх настаўніцкіх курсах, літаратурным факультэце ў Седлецкім настаўніцкім інстытуце (Польшча). Захапленне народнай беларускай песняй пачалося ў раннім дзяцінстве, а ў час вучобы і настаўніцкай працы Р. Шырма пачаў запісваць народныя песні, паданні. Нават у перыяд эвакуацыі ў Расію ў 1914—1921 гадах ён працягваў збіральніцкую дзейнасць.

З 1922 года пачаўся шлях Р. Шырмы як харавога дырыжора. У Пружанах ён арганізаваў хор, які набыў вядомасць у Заходняй Беларусі. У 1926 годзе Рыгор Раманавіч пераехаў у Вільню, дзе стаў стваральнікам і кіраўніком хору Беларускага студэнцкага саюза.

Не менш значнай была грамадская дзейнасць Р. Шырмы, якая ва ўмовах буржуазна-памешчыцкай Польшчы насіла нацыянальна-вызваленчы характар. Шмат гадоў ён працаваў сакратаром Галоўнай управы Таварыства беларускай

школы (ТБШ), дабіваўся ад польскіх улад дазволу на права навучання на роднай мове. Быў арганізатарам і выдаўцом друкаванага часопіса «Беларускі летапіс» (орган ТБШ), які выходзіў у Вільні ў 1933—1939 гадах. Пры Р. Шырме ТБШ стала масавай і патрыятычнай арганізацыяй, пэўна таму яе кіраўніка некалькі разоў арыштоўвалі і кідалі ў камеры турмы «Лукішкі», не пазбег ён ганенняў і з боку органаў НКУС (больш за год адсядзеў на Лубянцы). Аднак Рыгор Раманавіч не спыняў сваёй дзейнасці. Праводзіў культурна-асветніцкую і літаратурна-публіцыстычную работу, садзейнічаў станаўленню заходнебеларускай рэвалюцыйнай літаратуры, падтрымліваючы маладых паэтаў М. Васілька, В. Таўлая, С. Крыўца, за ўласны кошт надрукаваў зборнік вершаў «На этапах» Максіма Танка.

Шырока разгарнулася творчая дзейнасць Р. Шырмы пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР. Ён збіраў і апрацоўваў народныя песні, стаў дырыжорам і кіраўніком Беларускага дзяржаўнага ансамбля песні і танца (з 1955 года — Дзяржаўная харавая капэла БССР). У канцы 1940 года калектыў з вялікім поспехам выступіў у Мінску, а ў 1941 годзе — на Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве.

Слухачы ўпершыню пачулі цудоўныя беларускія народныя песні «А ў полі вярба», «Ці ня быстрая рэчка», «Ой, у садочку цвіла лілея», «Там, за садамі», «Ой, выйшла маці» і інш. Шмат сіл і энергіі аддаў Р. Шырма харавой капэле, якая з 1978 года носіць яго імя. Творчая праца калектыву — гэта цэлая эпоха беларускага музычнага мастацтва.

На працягу ўсяго жыцця Р. Шырма займаўся даследаваннем фальклору. Ён запісаў больш за дзве тысячы народных песень, якія сабраны ў чатырох тамах зборніка «Беларускія народныя песні» (1959–1976) і іншых выданнях. Рыгор Раманавіч — лаўрэат дзяржаўных прэмій Беларусі (1966, 1974) за стварэнне канцэртных праграм і збіральніцка-фалькларыстычную дзейнасць. Ён пакінуў багатую

публіцыстычную спадчыну, лепшыя ўзоры якой прадстаўлены ў кнізе «Песня — душа народа» (1976, 2-е выд. 1993), дзе былі сабраны артыкулы і рэцэнзіі, апублікаваныя на працягу 45 гадоў. З 1966 года і да канца жыцця Р. Шырма быў старшынёй праўлення Саюза кампазітараў Беларусі і сакратаром праўлення Саюза кампазітараў СССР. У 1977 годзе атрымаў званне Героя Сацыялістычнай Працы. Рыгор Раманавіч Шырма ўзнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны», балгарскім ордэнам Кірылы і Мяфодзія II ступені, медалямі.

*К. Дз. Варанько, вядучы бібліёграф
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі*